

Institutsionaalse akrediteerimise vahekokkuvõte

Maiki Udam, Riin Seema, Heli Mattisen – Eesti Kõrghariduse Kvaliteediagentuur

Eestis on alates 2010.aastast peamiseks kõrghariduse välishindamise mudeliks institutsionaalne akrediteerimine, mille olulisemaks eesmärgiks on toetada kõrgkoolide strateegilist juhtimist. Teisteks eesmärkideks on huvigruppide teavitamine kõrgkooli põhitegevuste tulemustest ning samuti Eesti kõrghariduse usaldusväarsuse ja konkurentsivõime suurendamine.

2014.aastal viis Eesti Kõrghariduse Kvaliteediagentuur (EKKA) läbi institutsionaalse akrediteerimise hindamisraportite analüüsi, mille eesmärgiks oli kaardistada Eesti kõrgkoolide peamised tugevused ja probleemid ning teha võimalusel üldistusi nii Eesti kõrghariduse kui terviku kohta kui ka eraldi kõrgkoolitüüpide (rakenduskõrgkool vs ülikool) lõikes. Seega pakumegi siin ülevaate viimase nelja aasta akrediteerimise tulemustest (kõigi hindamisraportitega saab tutvuda EKKA kodulehel <http://ekka.archimedes.ee/korgkoolile/institutsionaalne-akrediteerimine/hindamisaruanded>).

Otsisime vastuseid järgmistele küsimustele:

- a) millistele institutsionaalse akrediteerimise alateemadele/hindamisvaldkondadele on eksperdid enam tähelepanu pööranud, neid oluliseks pidanud;
- b) millised hindamisvaldkonnad on kõrgkoolides väga heal või, vastupidi, arendamist vajaval tasemel;
- c) milliseid konkreetseid soovitusi on eksperdid välja pakkunud?

Uuringu valimiks olid kõik 2014.aasta juuniks akrediteerimise läbinud Eesti kõrgkoolid: 11 institutsiooni, sh kaks avalik-õiguslikku ülikooli (Eesti Maaülikool, Tallinna Ülikool), üks eraülikool (Estonian Business School), viis riigi rakenduskõrgkooli (Sisekaitseakadeemia, Tartu Tervishoiu Kõrgkool, Tallinna Tervishoiu Kõrgkool, Eesti Lennuakadeemia, Kaitseväge Ühendatud Õppeasutused) ja kolm erarakenduskõrgkooli (Majanduse ja Juhtimise Instituut, Eesti Infotehnoloogia Kolledž, Eesti Ettevõtluskõrgkool Mainor).

Tegemist oli kvalitatiivse uuringuga, mistõttu kasutasime analüüsimeetodina kontentanalüüsi, kus kõikide hindamisraportite tugevused ja parendusvaldkonnad klassifitseeritakse ja kodeeritakse.

Vaadeldes komisjonide esiletõstmisi (kiitusi) ja soovitusi hindamisnõuete lõikes ilmneb, et enim on komisjonid oma aruannetes välja toonud kahte valdkonda: Organisatsiooni juhtimine ja toimimine (38 kiitust ja 6 soovitust) ning Õppetegevus (vastavalt 37 ja 8). Organisatsiooni juhtimine on ka ainus valdkond, milles kaks kõrgkooli (Sisekaitseakadeemia ja Tartu Tervishoiu Kõrgkool) osutusid hindamise tulemusel tunnustust väärivateks. Sisekaitseakadeemia puhul tõstis komisjon eriliselt esile personaliarenduse alavaldkonda, Tartu Tervishoiu Kõrgkoolis sihipärast planeerimist ja ressursside juhtimist.

Peaaegu kõik hindamiskomisjonid leidsid, et kõrgkoolid lähtuvad uute õppekavade väljatöötamisel tööturu vajadustest ja ühiskonna ootustest. Kuuel korral oli välja toodud, et kõrgkoolide arengu – ja tegevusplaanid on kooskõlas ja lähtuvad nende missioonist, visioonist ning põhiväärtustest ja arvestavad ühiskonna vajadustega. Samuti toodi korduvalt välja, et töötajate rahulolu juhtimise, töötingimuste, infoliikumisega jne uuritakse regulaarselt ning tulemusi kasutataksearendustegevustes. Suurem osa hindamiskomisjonidest leidis, et kõrgkoolide finantsressursside kasutamine, administreerimine ja taristu arendamine on lähtunud arengukavast ja ühiskonna vajadustest. Kõrgkoolid üldiselt pakuvad kõrgetasemelist haridust, mis võimaldab lõpetajatel konkureerida nii siseriiklikul kui rahvusvahelisel tööjõuturul ning kasutavad õppetöö korraldamisel kaasaegseid tehnilisi ja haridustehnoloogilisi vahendeid. Samas kõige rohkem arenguruumi leiti teadus-, arendus ja/või muu loometegevuse (TAL) arendamiseks vajalike rahaliste vahendite ja nende hankimist toetava strateegia osas. Juhtimise valdkonnas oli enim kriitikat seoses võtmetulemuste määratlemisega, mis on osaliselt seotud vajakajäämistega TAL eesmärkide seadmisel ja nende mõõtmisel. Rahvusvahelistumine on teema, mida ühel või teisel moel rõhutasid kõik hindamiskomisjonid. Rahvusvahelistumise aktiivsus on hetkel piisav vaid mõnes suuremas kõrgkoolis, ülejäänud kõrgkoolidel on selles osas palju arenguruumi.

Toetudes läbi viidud analüüsi tulemustele võib välja tuua rea tugevusi, mis üldiselt iseloomustavad Eesti kõrgkooli:

1. Kõrgkoolide arengu kavandamine on sisukas, põhineb missioonil ja visioonil ning arvestab Eesti riigi prioriteetidega;
2. Tippjuhtkond kannab välja liidrirolli, liikmeskonna kaasamine otsustusprotsessi on heal tasemel;
3. Kõrgkoolid viivad läbi töötajate rahuloluküsitlusi, saadud tagasisidet analüüsitakse, informeeritakse selle tulemustest liikmeskonda ning kasutatakse arendustegevustes;
4. Töötajate professionaalset arengut toetatakse erinevates vormides, suuresti on see intensiivistunud tänu EL tõukefondidele;

5. Rahaliste vahendite jaotus ja finantsjuhtimine on kooskõlas arengukavaga;
6. Kõrgkoolide taristu on eeskujulik, selle arenduses on arvestatud prioriteetsete suundadega;
7. Õppekavade avamisel lähtub kõrgkool oma strateegilistest eesmärkidest, arvestades samas tööturu vajaduste ja ühiskonna ootustega;
8. Praktikakorraldus on läbimõeldud ja sisukas, rakenduskõrghariduses on õppetöös selgelt praktiline suunitlus;
9. Eesti kõrgkoolide lõpetajad on konkurentsivõimelised nii sise- kui välisturul;
10. Õppetöös kasutatakse erinevaid infotehnoloogilisi vahendeid.

Samas on Eesti kõrghariduse ees lähiaastatel rida väljakutseid:

1. Keskenduda kõrgkooli tugevustele, määratleda võtmevaldkonnad ning suunata ressursid nende arendamisse;
2. Viia otsusekindlalt ellu struktuursed muudatused, mis aitavad kõrgkoolil kohaneda keskkonna mõjudega ning mis toetavad tugevuste väljaarendamist nii õppetegevuse kui TAL valdkonnas;
3. Tagada aparatuuri uuendamine ja taristu korrashoid ka pärast EL tõukefondide perioodi lõppu;
4. Maandada õppijate arvu võimalikust vähenemisest tulenevaid finantsriske, mitmekesistades kõrgkooli tulubaasi – otsides oma võtmevaldkondades uusi sihtrühmi tasemeõppes (inglise- ja venekeelsed õppijad), pakkudes täiendõpet ja muid paindlikke võimalusi elukestvaks õppeks erinevatele earühmadele, arendades partnerlust ettevõtlusega;
5. Kaasata vilistlaskond kõrgkooli eesmärkide täitmisel (sh turundustegevusse), sidudes neid läbi erinevate koostöövormide ning pakkudes võimalusi enesetäiendamiseks;
6. Valida oma õppejõudude ja teadurite hulka parimatest parimad, pakkudes neile tulemusliku töö eest väärilist tasu ning tagades õppe- ja teadustöö koormuse mõistliku jagunemise;
7. Luua kõikidele õppejõududele stažeerimisvõimalus nii õppe- kui teadustöö vallas (hinnates mh selle mõju) ning leida vahendid töötajate professionaalse arengu toetamiseks ka pärast EL tõukefondide perioodi lõppu;
8. Tagada ühtlaselt hea kvaliteet kõikides õppesuundades ja lõpetada tegevus nendes, kus puudub kriitiline mass heal tasemel õppejõude;
9. Sulgeda õppekavad, millel üliõpilaste arv jääb allapoole majandamispiiri ja/või mis ei kuulu kõrgkooli võtmevaldkondadesse;

10. Motiveerida õppejõude õppetööd ühiselt eesmärgistama ning meetoodiliselt läbi mõtlema;
11. Vähendada väljalangevust, lähenedes igale õppijale individuaalselt ning pakkudes varakult tuge, mis arvestab tema võimete ja erivajadustega (nii füüsiliste kui hariduslike erivajadustega);
12. Rakendada õppeprotsessis enam kujundavat hindamist, andes tudengitele sisukat tagasisidet õpitulemuste kohta ning suurendades seega tema õpimotivatsiooni;
13. Tagada üliõpilastele kvaliteetne juhendamine lõputööde kirjutamisel kõikidel õppeastmetel, küsides lõpetajatelt tagasisidet juhendamise kohta ning kasutades tulemusi arendustegevustes ja arenguvestlustes õppejõududega;
14. Integreerida rahvusvaheline mõõde kõikidesse kõrgkooli põhiprotsessidesse, sh nendes kõrgkoolides, mis on orienteeritud ainult siseturule: arendada töötajate inglise keele oskust, pakkuda üliõpilastele valikaineid ja mooduleid inglise keeles, kutsuda välisõppejõude ning suunata oma õppejõud end väliskõrgkoolide juurde täiendama;
15. Osaleda rahvusvaheliste teadusprojektides ja kaasata väliskülalisõppejõude lõputööde hindamisse;
16. Suurendada üliõpilaste rahvusvahelist mobiilsust, muutes välisõpingute arvestamise kodukõrgkoolis paindlikuks ning õpingute lõpetamise nominaalajaga võimalikuks;
17. Leida mõistlik ja edasiviiv tasakaal kvaliteedi ja ökonoomsuse (tõhususe) vahel kõikides oma tegevustes.

Enamike väljakutsetega on võimalik õppival organisatsioonil targalt toimiva juhtkonna eestvedamisel toime tulla. Samas on paratamatu, et osa kõrgkoole peab lähiaastatel oma tegevusi oluliselt kokku tõmbama. See omakorda tähendab ebapopulaarseid otsuseid, mille langetamine ei ole ei inimlikus plaanis lihtne ega kõrgkoolide (eelkõige ülikoolide) kollektiivset otsustusmehhanismi arvestades alati võimalik. Selles valguses on väljakutsetest olulisim number 2: Viia otsusekindlalt ellu struktuursed muudatused, mis aitavad kõrgkoolil kohaneda keskkonna mõjudega ning mis toetavad tugevuste väljaarendamist nii õppetegevuse kui TAL valdkonnas.